

Міністерство освіти і науки України
Національна академія педагогічних наук України
Інститут вищої освіти НАПН України
Маріупольський державний університет

Міжнародна науково-практична конференція

**«Інтернаціоналізація як фактор конкурентоспроможності
сучасного університету»**

25-26 травня 2017 року

Збірник матеріалів конференції

Україна – Маріуполь – МДУ

M. Zimina

MONITORING OF QUALITY OF UNIVERSITY'S EDUCATIONAL ACTIVITIES (ON THE EXAMPLE OF MARIUPOL STATE UNIVERSITY)

In these there were examined the components of monitoring the quality of educational activities in the Mariupol State University. The author has analyzed such criteria quality of educational activities as quality of knowledge applicants of higher education, quality of educational services, level of ensuring educational resources.

Key words: quality of higher education, the quality of educational activities, monitoring, rating of students, quality of knowledge applicants of higher education, state attestation, a rating of teaching staff, educational programs, curricula.

УДК 378.14.035 (043)

Золотько Ю.С.

ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ВНЗ

У тезах викладено результати дослідження стандартів забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти. Соціокультурна компетентність розглядається як один з інструментів забезпечення якості у змісті сучасної професійної підготовки вчителя іноземної мови у ВНЗ. Представлені ефективні способи організації навчальної діяльності з метою розвитку здатності продуктивної взаємодії в умовах міжкультурного іншомовного спілкування.

Ключові слова: соціокультурна компетентність, професійна підготовка, вчитель іноземної мови, Європейський простір вищої освіти

Вища освіта є запорукою економічного зростання та глобальної конкурентоздатності. Необхідність підвищення професійного рівня, відповідність запитам сучасної економіки і соціокультурного розвитку суспільства, слід розглядати як умови і пріоритетні напрями модернізації системи вищої освіти. Оновлення освітніх систем, релевантне змінам, передбачає збагачення існуючого змісту навчання й виховання, пошуку шляхів підвищення якості навчального процесу.

У 2005 році після подання відповідної пропозиції Європейською асоціацією із забезпечення якості вищої освіти спільно з Європейською спілкою студентів, Європейською асоціацією вищих навчальних закладів та Європейською асоціацією університетів міністрами у справах вищої освіти були ухвалені «Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти». З 2005 року було досягнуто значних результатів у сфері забезпечення якості вищої освіти. Однією з ключових подій також стало затвердження оновлених «Стандартів і рекомендацій щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG)». Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти – це набір стандартів і рекомендацій для внутрішніх і зовнішніх систем забезпечення якості у вищій освіті, головною метою яких є сприяння кращому розумінню забезпечення якості навчання і викладання. Стандарти відіграють ключову роль у розвитку національних та інституційних систем забезпечення якості у Європейському просторі вищої освіти (ЕНЕА), а також на рівні міжнародної співпраці [1].

Залучення до процесів забезпечення якості оновлених ESG стало підґрунтям для реформування та збільшення прозорості в системі забезпечення якості вищої освіти України. Закон України «Про вищу освіту» (2014) визначає необхідність побудови системи забезпечення якості вищої освіти в Україні керуючись Стандартами та рекомендаціями щодо

забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти. Постановою Кабінету Міністрів України (КМУ) № 244 від 15 квітня 2015 року було утворено Національна агенція із забезпечення якості вищої освіти як колегіальний орган з питань реалізації державної політики у сфері забезпечення якості вищої освіти.

Сучасна соціокультурна ситуація у світі знайшла відгук в українському суспільстві: з'явилися нові можливості та перспективи співпраці із зарубіжними країнами, що сприяє розвитку діалогу культур, взаємодії та розумінню інших культурних цінностей. Саме тому соціокультурний аспект стає визначальним у професійній підготовці майбутніх викладачів іноземних мов.

Підґрунтя формування соціокультурної компетентності досліджували П. Сулейманова, М. Байрам, Ж. Зарат, Ян ван Ек. Вивчення мов у зв'язку з вивченням культур розглядали В. Сафонова, Р. Мільруд, С. Савіньон. Умови формування соціокультурної компетентності майбутніх фахівців вивчали С. Шехавцова, О. Жежера, проте проблема формування соціокультурної компетентності у змісті сучасної професійної підготовки вчителя іноземної мови у ВНЗ залишається актуальною й до сьогодні.

У документах ООН, ЮНЕСКО, Ради Європи наголошується на ключових компетентностях (key competencies), що дають можливість особистості ефективно брати участь у багатьох соціальних сферах, робити внесок у розвиток суспільства, професійно зростати. Серед ключових компетентностей значне місце посідає соціокультурна компетентність як складний інтегрований утвір у характеристиці особистості.

У публікаціях останніх десятиріч (Jan van Ek 1986, Jan van Ek and Trim 1990) соціокультурна компетентність розглядається як одна з шести складових комунікативної компетентності поряд з лінгвістичною, стратегічною, дискурсивною, соціокультурною та соціальною компетентностями.

Ми поділяємо думку С. Шехавцової, яка вважає, що соціокультурна компетентність майбутніх учителів іноземної мови – це інтегративна особистісна якість, яка ґрунтується на знаннях, уміннях та досвіді, що набуваються у вищому навчальному закладі, переважно у позанавчальній діяльності, і дозволяє продуктивно взаємодіяти з представниками інших мов та культур у соціокультурному просторі [2].

Проблематика педагогічної діяльності майбутніх учителів-словесників відбиває референційну парадигму взаємин, де педагог часто перебуває в стані методологічного пошуку, що охоплює широку міждисциплінарну інтеграцію професійного знання. Разом із тим, гармонійне поєднання процесу навчання іноземної мови й процесу вивчення мови у неоднорідному середовищі прямо залежить від здатності педагога мобілізувати здобуті знання і досвід у спонтанній чи запланованій ситуації, кваліфіковано здійснювати професійну діяльність, зважаючи на специфіку культурного середовища, соціальних вимог, прилучення до загальнолюдських та національних цінностей та співтворчість в освітньому просторі [3].

У центрі сучасної професійної підготовки майбутнього вчителя іноземної мови має стояти формування у нього теоретичних і практичних засад для успішного навчання в умовах шкільної освіти і підготовки учнів до здійснення в реальних життєвих умовах міжкультурного іншомовного спілкування. Соціокультурна компетентність розглядається сьогодні як одна із складових такого спілкування. Структура комунікативної компетенції в нових шкільних програмах (2012 – 2016) максимально наближена до Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти, і соціокультурна компетентність відіграє в ній важливу роль поряд з дискурсивною, мовною та мовленнєвою, стратегічною та соціолінгвістичною компетентностями. У цьому зв'язку в процесі навчання у вищому навчальному закладі майбутніми вчителями курсу методики викладання іноземної мови доцільно більш детально ознайомити їх з видами та компонентами соціокультурної компетенції, які взаємопов'язані через поняття культурного та соціального контекстів.

Традиційні форми навчання, які використовуються в системі підготовки вчителів іноземної мови (лекції, практичні заняття, семінари), мають найчастіше репродуктивний

характер і, якщо і впливають, то винятково на когнітивні структури особистості педагога. Проте цінності й життєві смисли не можуть передаватися тим же шляхом, що й знання, уміння, навички: шлях їх опанування лежить перш за все через переживання. Це положення стало вихідною передумовою в пошуках найбільш ефективних способів впливу на особистість педагога з метою переорієнтації його на гуманістичну парадигму у викладанні і розкритті його творчої індивідуальності.

І. Закірянова, у своєму дослідженні, серед напрямків організації освітньої діяльності, які сприяють формуванню соціокультурної компетентності у майбутніх вчителів іноземної мови, розглядає екстенсивний та інтенсивний. Авторка зазначає, що можливості екстенсивного засобу організації освітньої діяльності в сучасних умовах практично вичерпали себе: збільшення термінів навчання чи навантаження студентів не може вирішити проблеми ефективного формування соціокультурної компетентності в майбутніх вчителів іноземної мови. Автором обґрунтовано положення про те, що можливості формування соціокультурної компетентності при вивченні різних дисциплін значно зростають у межах інтенсивного способу організації вузівського навчального процесу (за рахунок інтегрування різних областей знань, синтезу різних навчальних предметів тощо), тому що він спрямований на створення цілісної картини світу, що сприяє більш продуктивному оволодінню студентами новим арсеналом не тільки професійних умінь, але й професійно значущих особистісних якостей, що, як наслідок, закономірно підвищує їх власний рівень професійної і особистісної успішності [4].

Вважаємо доцільним зазначити, що процес формування соціокультурної компетентності особистості в цілому, та майбутніх вчителів іноземної мови зокрема, має відбуватися засобами інформаційних технологій, глобальної мережі Інтернет. Існує також багато засобів інформаційних технологій, за допомогою яких поглиблюється соціокультурна компетентність, а саме: різноманітні електронні тестові та інформаційні програми з історії, культури, мистецтва країн, мова яких вивчається, електронні підручники та посібники, а також художня література в електронному варіанті.

Отже, соціокультурна компетентність – здатність орієнтуватися в соціокультурних особливостях автентичного мовного середовища, прогнозувати можливі соціокультурні перешкоди в умовах міжкультурного спілкування і способи їх усунення, адаптуватися до іншомовного середовища, слідуючи канонам ввічливості в середовищі іншої культури, проявляючи повагу до традицій, ритуалів і стилю життя представників іншого культурного співтовариства. Формування соціокультурної компетентності при підготовці вчителів іноземних мов є показником якості професійної підготовки, стимулює мотивацію студентів, раціональне поєднання теоретичної та практичної складової навчання, сприяє застосуванню сучасних інформаційних технологій.

Список використаної літератури

1. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти. Нова ред. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.enqa.eu/indirme/esg/ESG%20in%20Ukrainian_by%20the%20British%20Council.pdf
2. Шехавцова С. О. Сутність соціокультурної компетентності майбутніх учителів іноземної мови у контексті компетентнісного підходу [Електронний ресурс] / С. О. Шехавцова. – Режим доступу: <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN14/11ssokkp.pdf>
3. Мельник Т. Соціокультурна компетентність майбутнього словесника крізь призму суміжних наук [Електронний ресурс] / Т. Мельник. – Режим доступу: <http://www.stationline.org.ua/pedagog/104/17821-sociokulturalna-kompetentnist-majbutnogo-slovesnika-kriz-prizmu-sumizhnix-nauk.html>
4. Закірянова І. А. Формування соціокультурної компетентності у майбутніх учителів іноземної мови в процесі професійної підготовки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд.пед. наук: спец. 13. 00. 04 «Теорія і методика професійної освіти» / І. А. Закірянова. – Київ, 2006. – 20 с.

Y. Zolotko

DEVELOPING SOCIO-CULTURAL COMPETENCE AS A MEANS OF RAISING THE QUALITY OF PROFESSIONAL TRAINING OF FOREIGN LANGUAGE TEACHERS IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

The article gives coverage of the standards for quality assurance in the European higher education area. Socio-cultural competence is considered as a means of quality assurance in the content of modern professional training of a foreign language teacher at a higher education institution. Efficient methods of organizing the educational activity aimed at developing the ability of effective interaction in intercultural communication are suggested.

Key words: socio-cultural competence, professional training, foreign language teacher, European higher education area

УДК 372.8811

Кажан Ю.М.

РОЗВИТОК САМОСТІЙНОСТІ СТУДЕНТІВ ЯК ПЕРЕДУМОВА УСПІШНОГО НАВЧАННЯ

У тезах розглядаються питання формування самостійності студентів, які вивчають дві іноземні мови (англійську та німецьку). Йдеться про особливості навчального процесу в умовах зростання кількості годин на самостійну роботу і зменшення годин на аудиторну. Розглядається навчальна компетенція і відповідні вміння, якими має оволодіти студент в процесі навчання.

Ключові слова: освітня автономія, стратегії навчання, навчальна компетенція, ступінь автономності студента.

У вітчизняній методиці та психології проблема автономії тих, хто навчається, розглядалася в руслі особистісно-діяльнісного підходу та індивідуалізації навчання (І.О.Зимня, М.К.Кабардов, С.Ю.Ніколаєва, К.К.Платонов та ін). У сучасній методичній літературі останніх десятиріч йдеться про необхідність посилення автономії школярів та студентів (Н.Ф.Бориско, О.М.Соловова, Т. Ю. Тамбовкіна, P. Bimmel, U. Rampillon). Це обумовлено тим, що поступово зростає кількість самостійної роботи студентів по відношенню до аудиторної, і тому дуже важливо навчити студента вчитися, підготувати його до автономії в навчанні, сформуванню активну життєву позицію, виховати у тих, хто навчається, вміння приймати самостійно рішення, які стосуються їхнього життя, діяльності тощо [1, с. 226].

Молоді люди, як відомо, прагнуть незалежності та індивідуальності в багатьох сферах життя, і в навчанні зокрема. Тому вони повинні мати можливість самостійно вирішувати питання щодо свого навчання. Внаслідок цього змінюється також роль викладача. Він більше не є тільки людиною, яка навчає та дає певні знання, а студент не просто отримує ці знання. Якщо раніше студент був об'єктом навчаючої діяльності викладача, то в сучасній системі навчання студент є суб'єктом навчання, який сам планує та організує свій навчальний процес.

Завдання ж викладача в першу чергу полягає в тому, щоб навчити студента вчитися, підготувати його до автономії в навчанні і надати необхідну допомогу. Такою допомогою, як зазначають П.Біммель та У.Рампільйон, є певні навчальні стратегії [2, с. 33]. Вони не обмежуються лише когнітивними функціями, як, наприклад, аналіз речень чи запам'ятовування значення слів. Вони охоплюють також інші сфери, такі, як планування власного навчання, емоційну та соціальну сфери. Іншими словами, йдеться про формування навчальної компетенції, яка є складовою плюрилінгвальної мовленнєвої комунікативної компетенції, поряд з лінгвістичною, соціолінгвістичною, прагматичною та професійно-спрямованою. Ми дотримуємося класифікації компетенцій, запропонованої авторами